

yeri doldurulamayacak bir hoca-araştırmacı
prof. dr. **Turhan Baytop**

26 Haziran 2002 Çarşamba günü
Hocamız Prof. Dr. Turhan Baytop'u
toprağa verdik. Prof. Dr. Turhan Baytop
standart üstü bir üniversite hocası ve bilim
adamıydı. Yazımda hayat hikâyesinden,
eserlerinden ve bazı fikir ve
özelliklerinden kısaca bahsedeceğim.

mer Turhan Baytop, Harput (Pekinek Köyü) doğumlu topçu Albay Mehmet Emin Baytop ve Üsküdar doğumlu Emine Meliha Baytop'un büyük oğludur. İstanbul doğumludur ama Lise öğrenimini babasının görevli olduğu Erzurum'da tamamlamıştır.

Erzurum onun için önemli bir şehirdir. Turhan Baytop, araştırmacı olarak ilk ve son bitki örneklerini Erzurum'un Palandöken dağından toplamıştır. Bunun hikâyesini, "Anadolu Dağlarında 50 Yıl" adlı kitabından, kendi kaleminden öğrenelim : "Anadolu dağlarında bitki örnekleri toplama çalışmalarına Eylül 1943 tarihinde Palandöken Dağında başladım. Bu tarihlerde babam, Top. Alb. Emin Baytop, Erzurum Bölgesinde topçu komutanı olarak görev yapıyordu. Palandöken Dağına yaptığı bir teftiş gezisine ben de katıldım. Erzurum-Tekman yolunu takip ederek 2700 m'ye kadar çıktık. Bu yükseklikte Kurt Çeşmesi (Dadaş Çeşmesi) civarındaki çayırda beyaz çiçekli bir çiğdem türü (*Crocus suworowianus* C. Koch.) gördüm. Bu bitki benim topladığım ilk örnek olup halen İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbariumu (İSTE)'nda muhafaza edilmektedir."

"16 Mayıs 1999 günü Palandöken dağı avlağını (Erzurum) tekrar ziyaret ettim. Bu gezi Anadolu dağlarına yaptığım örnek toplama çalışmalarının sonucusudur. Eylül 1943 tarihinde Palandöken dağlarında başlamış olduğum araştırmalara 56 yıl sonra, yaş haddi nedeniyle, aynı yerde son verilmiştir. "Prof. Baytop 56 yıl zarfında, Anadolu' nun muhtelif bölgelerine 170 kadar araştırma gezisi yapmış ve yaklaşık 10.000 civarında bitki örneği toplamıştır. Bu örneklerden 29 tanesi bilim için yenidir, yani, yeni türdür. Daha çok soğanlı bitkiler üzerinde çalışmıştır. İlk bitki örneğini topladığı zaman, henüz Eczacılık Yüksek Okulunda 2. sınıfa geçmiş bir öğrencidir. Son örneği ise, emekli olduktan 12 yıl

sonra, 79 yaşında toplamıştır. Öğrenci iken seçtiği alanda emekli olduktan sonra da çalışmaya devam etmiştir. Yani bir kenara çekilip oturmamış, araştırmış ve yeni eserler vermiştir.

Prof. Turhan Baytop'un, Farmakognozi ve bitkiler üzerindeki ısrarlı ve sürekli çalışmaları ona bilimsel ödüller de getirmiştir. Bunların listesi çerçeve içinde verilmiştir. Turhan Baytop Hocamızın görünüşte yabancı dilde yayını fazla yok, fazla da site edilmemiş. Yayın ve kitaplarının çoğu Türkçe. Ama, yurt dışında araştırmalarından dolayı çok iyi tanınıyor. O kadar ki Türkiye Florası'nın 8. Cildi, ona ve eşi Prof. Dr. Asuman Baytop Hocamıza ithaf edilmiştir. OPTIMA'nın 1986 yılı gümüş onur madalyası "**Bulbous Plants of Turkey**" adlı kitabından dolayı Ona ve B. Mathew'a; Tıbbi bitkiler, Anadolu florası ve eczacılık tarihi alanlarındaki başarılı çalışmaları nedeniyle **ECO Tabii Bilimler 1991 Ödülü** kendisine verilmiştir. Hocamız, 1988 yılında "**Türkiye florası ve tıbbi bitkilerinin tanınması üzerine yaptığı çalışmalar ve bilime uluslar arası düzeyde katkıları nedeniyle**" TÜBİTAK Bilim Ödülüne de lâyık görülmüştür. Bu ödüller onun araştırmalarının büyük kısmının Türkçe olmasına rağmen, değerinin yüksek ve Türkiye'nin bir sorununa çare olduğunu göstermektedir. Bunu takdir edenler de O'nu ödüllendirmişlerdir. Prof. Dr. Turhan Baytop, uluslararası üne sahip olmak için muhakkak İngilizce yazmak gerekmediğini, site edilme sayısı vb. hususların çok da mühim olmadığını gösteren önemli bir örnektir.

İlk ders kitabı "Farmakognozi'ye Giriş" o zamana kadar okutulan, familya tasnifi ile drogların incelenmesi şeklindeki, klâsik bir Farmakognozi kitabıdır. Prof. Baytop, 1970 ve 71 yıllarında ise, Farmakognozi'nin gelişmesini yansıtan Farmakognozi (I ve II) Ders Kitaplarını yayınlamıştır.

Bu kitaplar 4. baskılarını yapmış ve hâlâ kaynak kitap olarak kullanılmaktadır. Hocamızın gezilerde çektiği slaytlar ve esprilerle süslenen, renkli, gereksiz ayrıntı bulunmayan, öğrenciyi konunun ana hatlarına yönlendiren, kendine has üslûbu ile verdiği derslerin hafızalardan silinmediğini, yıllar geçse de hatırladığını belirtelim.

Prof. Baytop'un çalışmaları sadece Farmakognozi ve Türkiye bitkileriyle ilgili değildir. Son 20 yılda, Türk Eczacılık Tarihi ile ilgili çok sayıda eser vermiş ve pek çok araştırmacıya da, ben dahil, bu konuda araştırmalar yapmaya yönlendirmiştir. Bu konudaki çalışmalarına da yıllarca önce plânlı bir şekilde başlamıştır. Türk Eczacılık Tarihi kitabının önsözünde bu konuda şunları yazmıştır: "Bu kitabın yazılmasında kullanılan kullanılan kaynak ve materyalin toplanmasına 1946 yıllarında başlamıştır. Eczacılık tarihi öğretimi ile görevlendirilmemiz (1984) üzerine hemen kitabın hazırlanmasına geçilmiş, müsveddeler Ağustos 1985 tarihinde basımevine verilmiş ve aynı yılın sonunda basım işi tamamlanmıştır". Hoca'nın 1946 yılında, eczacı asteğmen olarak, yedek subaylık görevini yapmakta olduğuna dikkatinizi çekmek isterim.

Prof. Dr. Turhan Baytop hakkında çok şey yazılabilir. Bu yazı kendisi hakkında yazdığım 3.makale. Her yazıda farklı bir yönünü incelemeye çalıştım. Prof. Baytop, bilim adamlarına gösterdiği yolu, yani bir amaca yönelik, Türkiye'nin bir sorununa çare olacak, ayrıntılı çalışma yolunu kendisi de uygulamış ve uzun yıllar emek sarf ettiği çalışmalarını makaleler ve kitaplar ile bizlere armağan etmiştir. Yetiştirdiği ve yönlendirdiği öğrencileri ve bilim adamları onu unutmayacaklar.

Prof. Dr. Ekrem SEZİK
Gazi Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi

Tarihlerle Turhan Baytop

- **20 Haziran 1920 İstanbul doğumlu.**
- 1945 yılında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Y. Okulu'ndan mezun oldu. 1945-1947 yılları arasında yedek subaylık görevini yaptı.
- Ağustos 1948 de İ.Ü. Eczacılık Y. Okulu Farmakognozi asistanlığı görevine başladı.
- 1 Haziran 1949 tarihinde "*Ephedra campylopoda* C.A.Mey.'in morfolojik, Anatomik ve Kimyasal Karakterleri" adlı tezi ile Eczacılık Doktoru (Dr.Pharm.) ünvanını aldı.
- Paris Eczacılık Fakültesi, Farmakognozi Kürsü'sünde 1 yıl süre ile çalıştı (1951-52).
- "Anadolu Meyan Kökü ve Meyan Balı Üzerinde Farmakognostik Araştırmalar" adlı tezi ile Kasım 1952'de Üniversite Doçenti oldu ve Şubat 1953'de Farmakognozi Doçent Kadrosuna tayin edildi.
- 11 Nisan 1963'de "*Ammi visnaga* Lam. (Dişotu) Bitkisinin Meyvaları Üzerinde Araştırmalar" profesörlük takdim tezi ile, Farmakognozi Profesörlüğüne tayin edildi.
- 1 Temmuz 1987 tarihinde yaş haddi sebebi ile emekli oldu.
- **26 Haziran 2002 tarihinde vefat etti.**

Prof. Dr. Turhan Baytop'un İdari ve Ek görevleri

İ.Ü. Eczacılık Fakültesi Dekanlığı

1. 17.10.1963 - 11.05.1965
2. 12.05.1973 - 12.05.1975
3. 12.05.1975 - 15.05.1978
4. 08.09.1982 - 08.09.1985
5. 11.09.1985 - 01.07.1987

Ek Görevleri

- 1- İstanbul Adli Tıp Kurumu üyeliği (1977-1993)
- 2- TÜBİTAK Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Grubu Yürütme Komitesi Üyeliği (1978-1982).
- 3- Bitkisel Kökenli Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Komisyonu üyeliği (1985-1990).

Prof. Dr. Turhan Baytop'un Kazandığı Ödüller

- 1 **OPTİMA** (Organization for the Phyto-Taxonomic Investigation of the Mediteranean Area)- **1986 yılı Gümüş Onur Madalyası**. B. Mathew ile birlikte yazdığı, 1984 tarihli "Bulbous Plants of Turkey" adlı kitabının, son 3 yıl içinde yayınlanmış Akdeniz bölgesi Bitkileri ile ilgili eserler arasında en seçkin kitap olmasından dolayı.
- 2 **TÜBİTAK 1988 yılı Bilim Ödülü** - Türkiye florası ve tıbbi bitkilerinin tanınması üzerinde yaptığı çalışmalar ve bilime milletler arası düzeyde katkılarından dolayı.
- 3 **ECO** (Economic Cooperation Organization) **Tabii Bilimler Alanında 1991 yılı Ödülü** - Tıbbi bitkiler, Anadolu florası ve eczacılık tarihi alanlarındaki başarılı çalışmaları sebebiyle.
- 4 **Anadolu Üniversitesi Fahri Doktor Ünvanı**, 1998, Eskişehir.
- 5 **Türkiye İlaç İşverenler Sendikası Teşekkür Plaketi**, 2001, İstanbul.
- 6 **Türk Eczacılık Tarihi Altın Rozeti**, 2002, İstanbul.

Prof. Dr. Turhan Baytop'un Kitapları

- 1 **Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri**, İstanbul, 1963.
- 2 **Farmakognoziye Giriş**, İstanbul, 1966.
- 3 **Farmakognozi Ders Kitabı, Cilt I**, İstanbul, 1970. İlâveli 4.Baskı, İstanbul, 1986.
- 4 **Farmakognozi Ders Kitabı, Cilt II**, İstanbul, 1971. İlâveli 3.Baskı, İstanbul, 1983.
- 5 **Türkiye'de Papaver Türleri Üzerinde Araştırmalar**, İstanbul, 1982 (Editör).
- 6 **Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, Geçmişte ve Bugün**, İstanbul, 1984. İlâveli 2.Baskı 1999.
- 7 **The Bulbous Plants of Turkey**, Londra, 1984 (B.Mathew ile).
- 8 **Türk Eczacılık Tarihi**, İstanbul, 1985. İkinci baskı (A.Mat ile), 2001.
- 9 **Türkiye'de Zehirli Bitkiler, Bitki Zehirlenmeleri ve Tedavi Yöntemleri**, İstanbul, 1989 (A.Baytop, A.Mat ve S.Sun ile).
- 10 **İstanbul Lâlesi**, Ankara, 1992. Japonca ve İngilizce Çevirisi, Tokyo, 1996. İkinci Türkçe baskı, Ankara, 1998.
- 11 **Eczacılık Deontolojisi**, İstanbul, 1992.
- 12 **Türkiye'de Farmakognozi Araştırmalarının Eriştiği Düzey**, İzmir, 1993 (G. Sarıyar, A. Mat ile).
- 13 **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Ankara, 1994. İkinci baskı 1997.
- 14 **Eczahane'den Eczane'ye, Türkiye'de Eczaneler ve Eczacılar: 1800-1923**, İstanbul, 1997.
- 15 **Laboratuvar'dan Fabrika'ya, Türkiye İlaç Sanayii: 1833-1954**, İstanbul, 1997.
- 16 **Eczacılığın Babası Bergama'lı Galenos (130-200)**, İstanbul, 1997.
- 17 **İstanbul Tıbbiye Mektepleri Tarafından Verilen Tasdikname, Mezuniyet Teskiresi ve İcâzetnameler (1852-1909)**.
- 18 **Üç Kuşak ... Tek Hedef: Tıbbi Hizmet, 80 Yıllık Bir Başarı Öyküsü, 1919-2000**, İstanbul, 2000.
- 19 **Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları**, İstanbul, 2000.
- 20 **Anadolu Dağlarında 50 Yıl, "Bir Bitki Avcısının Gözlemleri"**, İstanbul, 2000. İlâveli 2. Baskı 2001.
- 21 **Türkiye'de Eski Bahçe Gülleri**, Ankara, 2001.
- 22 **İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, 1962-2002**, (A. Mat, N, Akev, E. İlhan, Y. Özsoy-Erginer ile) İstanbul, 2002.
- 23 **İstanbul Florası Araştırmaları**, İstanbul, 2002.